సహోదరులు

వీరాస్వామి సంధ్య చీకటివేళ చంద్రయ్య ఇంటి తలుపు కొట్టినాడు. తెలుగు దినపత్రికను ఎడమ చేతికో పట్టుకుని కుడి చేతితో తలుపు తెరచి—వీరాస్వామిని లోపలికి రమ్మన్నాడు చంద్రయ్య.

"చంద్రయ్యా! మన ప్రయత్నాలన్నీ వ్యర్థమైపోయేటట్లు కనబడుతున్నాయి. ఏభయిమందిని పోగుచేసుకొని—చలమయ్య ఆ ఊరు వెళ్ళనే వెళ్ళినాడు. మనము ఖర్చు పెట్టిన సొమ్మూ—పడిన శ్రమా వ్యర్థమైపోతాయేమో ననిపిస్తుంది. ఏదో ఉపాయము చూసి నన్ను గట్టున పడవెయ్యి." నిలువబడే, చంద్రయ్యముఖము లోకి చూస్తూ అతడి రెండు భుజాలమీదా చేతులు వేశాడు వీరాస్వామి.

"చలమయ్య ఆ ఊరు వెళ్ళాడనేనా నీ భయము? నేను ఆ చలమయ్యకంటె ముందుగా – అంతకంటె ఎక్కువమంది జనముతో – తెల్లవారకముందే వెళ్ళి – నీవు కోరినంత ప్రచారము

చేసివస్తే సరికదా! భారమంతా నాపైన పెట్టి - నీవు నిశ్చింతగా ఇంటికి వెళ్ళు. కాని ఒక్కమాట మాత్రము మనసులో ఉంచుకో. మనకు సహాయపడుతున్న వాళ్ళకు కాస్త విరివిగా డబ్బు ఖర్చు చేయవలసి ఉంటుంది ... చూసుకో...రేపు ఈ వేళవరకూ... ఎంత పని జరుగుతుందో? ఆ చలమయ్యను చూస్తేనే అంత భయ పడతా వెందుకు? వాడు లెక్క పెట్టతగిన మనిషనా నీ అభి ప్రాయము?" చంద్రయ్య తనతోపాటు వీరాస్వామిని కూడా మంచముమీద కూర్చోబెట్టుకొని "ఏం వీరాస్వామీ! నా మాట మీద నీకు నమ్మకము కుదరటము లేదా?" అన్నాడు.

"లేకేం? చాలా ఉన్నది. ఆ చలమయ్య తగనివాడు. అతడి వాక్కు ఎటువంటిదోగాని...ఒక్క మాటతో అందరూ అతడికి లోబడిపోతారు. చిల్లిపైస చేతిలో లేకుండానే ప్రచారము సాగించు కొని వస్తున్నాడు. ఆ జిల్లా సాంతము అతడి మాటమీద నడుస్తుం దని అందరూ అనుకుంటున్నారు" అని ఒక్కసారి దీర్ఘముగా ఊపిరి తీసుకొని విడిచాడు వీరాస్వామి.

"ఇదుగో స్వామీ! నీవు ఇప్పటినుంచీ ఊరికే దిగులు పడుతూ కూర్చోకు. జయాపజయాలు మొదలుపెట్టిన దగ్గర నుండే లెక్కచూసుకుంటూ దిగులుపడకు. నేను ఆ చలమయ్య అంతు కనుక్కొనిది ఈసారి విడిచిపెట్టను. నీకు చేసిన వాగ్దానము ఏ మాత్రము మరువను. ఆ భారమంతా నామీద ఉంచి నీవు నిశ్చిం తగా ఉండు."

మంచము మీది నుండి ఇద్దరూ లేచి వాకిటిముందుకు వచ్చి నిలువబడ్డారు. వీరాస్వామి పది నూరురూపాయల నోట్లను

రెండుసార్లు లెక్కపెట్టి చంద్రయ్య షర్టుజేబులో పెట్టి—అతడి ముఖమువంక చూశాడు.

"రేపు పని పూర్తి చేసుకొని నాదగ్గరికి రా. ఇప్పుడిచ్చినవి రేపటి ఖర్చుకేలే" చంద్రయ్య ముఖము చూస్తూ—మనసులో ఆలోచించుకుంటూ వీరాస్వామి వెళ్ళిపోయినాడు.

ఆ జిల్లాలో మోతుబరిరైతు అయిన చలమయ్య—శాసన సభకు రంగయ్యను అభ్యర్థిగా నిలువబెట్టవలెనని తీవ్రముగా కృషి చేస్తున్నాడు. ప్రజలను సమావేశపరచి ప్రచారము చేస్తున్నాడు. ఆ జిల్లా ప్రజలకు మొదటినుండీ చలమయ్యమీద అపరిమితమైన భక్తిగౌరవాలు ఉన్నాయి, ప్రజల కాతడు వరములిచ్చే దేవతగా కనబడుతున్నాడు.

స్వతంత్రముగా ఆ జిల్లాకు అభ్యర్థిగా నిలువబడదలచు కొన్న వీరాస్వామికి—చలమయ్య చేస్తూ ఉన్న ప్రచారమువల్ల కలవరపాటు హెచ్చినది.

'రంగయ్య తెలివికి శాసనసభాసభ్యత్వము తక్కువైనది కాబోలు! నిజంగా సభ్యుడు కావటమే తటస్థించినట్లయితే—వాడిని పట్టపగ్గాలు ఉంటాయా? రంగయ్య! వట్టి పనికిమాలినవాడు! వాడి చదువెంత—వాడి రాజకీయపరిజ్ఞాన మెంత? నలుగురిలో నిలువ బడి నాలుగుమ్మాటలైనా మాట్లాడలేడు! అప్పు డెప్పుడో దోచిన ధనముతో—ఇప్పుడు ప్రచారము చేసుకొని—ఎన్నికలలో నిలువ బడుతున్నాడు. ఒక వేళ గెలవటమే నిజమైతే పట్టపగలే దారులు దోయించడూ?...వీడిని గెలువనిస్తే...నేను కోటయ్య కొడుకునేకాదు!' అనుకున్నాడు వీరాస్వామి. తెల్లవార్లూ కంటికి

నిద్రలేకుండా యోచించసాగినాడు. తెలతెలవారుతుండగా చిన్న కునుకు పట్టినది. ఆ పట్టీ పట్టని నిద్రలో వీరాస్వామి కంటికి చంద్రయ్య ప్రత్యక్షమైనాడు. మెలికలు తిరిగిన వెంట్రుకల తల. స్వదేశీ వస్త్రధారణమూ—పట్నవాసపు పాపోషులూ — చేతిలో కర్ర—ముఖము పైకెత్తిచూస్తేనేగాని చూపందని విగ్రహము— ముఖముమీద చిరునవ్వు. టకటక తలుపుకొట్టి 'స్వామీ! అన్నిటికీ నేనున్నానుగా!' అని చంద్రయ్య చెప్పినట్లనిపించింది వీరాస్వామికి.

చంద్రయ్య! పదిమంది గ్రామస్థులకు జవాబు చెప్పగల దేహదార్ఢ్యము కలవాడు. మాటలతో ప్రజల నాకర్షించగలిగినాడు. అదిగాక — ఆ జిల్లా మొత్తముమీద చలమయ్య పేరు వినగానే అసహ్యించుకొని పళ్ళుకొరికేవాడు ఒక్క చంద్రయ్యే!

ఇతడే తన కన్ని విధములా అనుకూలమైన వ్యక్తి అని వీరాస్వామి భావించుకున్నాడు.

*   *   *   *

అది నవభారతములో ప్రజాప్రభుత్వపు ప్రథమ ఎన్నికల సంరంభకాలము. అత్యుత్సాహముతో ప్రజలు కేరింతలు కొట్ట నారంభించినారు. వేభయి సంవత్సరాల శాంతి సమరము తరువాత —నేడు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము. ప్రజాస్వామ్యము!

తెలిసినవారికీ తెలియనివారికీ ఒకటే సందడి. ఎన్నికల సందడి! ప్రతి గ్రామములోనూ ఎన్నికల ప్రచారము అఖండముగా సాగిపోతున్నది. జీపుకార్లూ—పెద్దకార్లూ—లౌడ్‌స్పీకర్ల నలంకరించుకొని — ప్రచారకులతో తిరుగ నారంభించినవి.

'కడుపునిండా అన్నమూ—ఒంటినిండా బట్టా మీకు దొరకవలెనంటే మన జిల్లాలోకి సమర్థుడైన రంగయ్యకే మీ ఓటు ఇవ్వండి. అని కేకలు వేస్తూ ఏభయిమంది జనము కాగితాలను పంచుతూ వీధులవెంబడి బయలుదేరినారు. ఆ గ్రామములోని పిల్లలు వారిని వెంబడించినారు. ఊరిబైట రచ్చబండ దగ్గర పెద్ద సమావేశము జరిగినది. రంగయ్య ప్రతిభాసామర్థ్యములను గురించి సుమారు ఒక గంటసేపు ఒకరు ఉపన్యసించినారు. గ్రామస్థులకు రంగయ్య పేరు బాగా మనసున పట్టినది.

ఆ గుంపు ఆ దినము అక్కడినుండి బయలుదేరి మరునాటికి మరొకగ్రామములో ప్రచారము చేయటానికి ఏర్పాటు చేసుకున్నది.

ఆ మరునాడు ఆ గ్రామములోకి మరొకగుంపు బయలుదేరి వచ్చింది. 'బీదజనులకు న్యాయము జరుగవలెనంటే – బీదలు మానవులుగా భావింపబడవలెనంటే – దీనదయాపరుడైన వీరాస్వామికే మీ ఓటు నివ్వండి. దాంభికులను నమ్మబోకండి!'

జనసమూహము ముందుకు సాగిపోతున్నకొలదీ – ఆ నినాదాలు ప్రజల హృదయాలలో నాట్యము చేయసాగినవి. 'ప్రతి మనిషికి కడుపులోకి అన్నమూ, ఒంటికి బట్టా ఏర్పాటు చేయ కలిగినవాడికే మా ఓటు' అని నిశ్చయించుకొన్న ప్రజలకు – రెండవసారి జరిగిన ప్రచారముతో ప్రథమంలో కలిగిన అభిప్రాయము మారిపోయినది. బీదల కష్టాలను తొలగించి – బీదలనుకూడా మానవులుగా భావించే మహానుభావు డున్నట్లయితే తమ ఓటును ఖండితముగా ఆయనకే ఇవ్వవలెనని ప్రజలు నిశ్చయించుకున్నారు.

మూడవనాడు ఆ గ్రామవీధులలో మరొక సమూహము తిరిగినది.

ఆ సాయంత్రము మరొకటి సంచారము చేసినది. తాము అంతకు పూర్వము చేసిన ఘనకార్యములను విపులీకరిస్తూ కొన్ని జీపుకార్లు గ్రామసంచారము చేసినవి.

ఆ గ్రామములోని ప్రజల ఓట్లకు వారసు లనేకులైనారు. ఒక్కొక్క సంస్థ ప్రచారము చేసుకొని – ఓట్లను ఖాయపరచు కొని – సాగిపోయినది.

భుజబలముగల ఏభయిమంది జనముతో చంద్రయ్య బయలుదేరి గ్రామగ్రామమూ సంచారము సాగించినాడు.

మార్గశిరమాసపు చలి మానవులను గడగడ వణకించి వేస్తున్నది. పుచ్చపువ్వువలె వెన్నెల విరియకాస్తూ ఉండగా చంద్రయ్య వెంబడి బయలుదేరిన జనము ఏలపదాలు పాడు కుంటూ నడుస్తున్నారు. ఇంకా కోసెడు దూరము నడిస్తేనే గాని గమ్యస్థానము చేరుకొనరు. త్వరపడి - చలమయ్యకంటే ఆ గ్రామము చేరుకొని ప్రచారము చేసుకోవాలి.

పొడుగుపాటి కర్రలను చేతపట్టుకొని నలుగురు మను ష్యులు ముందు నడుస్తున్నారు. చంద్రయ్య లంక పొగాకు చుట్టను వెలిగించి గుప్పగుప్పున పొగవిడుస్తూ - తలవంచుకొని ఆలో చించుతూ - నడుస్తున్నాడు. తక్కినవారంతా ముందుగా వెళ్ళిన వారిని అనుసరించుతున్నారు.

గ్రామము కనుచూపుమేర వరకూ వచ్చినది. పొలిమేర సమీపములో - ఒక పాకలోనుండి జనసందడి చంద్రయ్యకు వినవచ్చినది.

ఆ సందడి చలమయ్య పార్టీద్ది కాదుగద !

చంద్రయ్య మనసు ఉద్రేకించినది. చలమయ్య కంటె ముందుగా గ్రామముప్రవేశించవలెనని అతడి సంకల్పము. ఆ చలమయ్య అదేమి మనిషో-జనాన్ని తిజాలమీద కూడగట్టుకొని-తన చేతిక్రింద పెట్టుకుంటాడు! ఎక్కువగా దబ్బైనా ఖర్చు చేయడు!

చంద్రయ్య రక్తము ఉడుకెక్కినది. జేబులోని పైకము గలగలలాడినది. వెంటనే తలమీది ముసుగుతీసి - చంద్రయ్య తనజట్టువారి కందరికీ చేతిసైగ చేసినాడు.

అందరూ ఒక్క పరుగున పాకమీద పడినారు.

*　　*　　*　　*

ఎన్నికలు జరిగేవరకూ చంద్రయ్య ఊళ్ళమీద తిరుగుతునే ఉన్నాడు. ఎన్నికల బాబతు పైకము అతడి సంచిలో ఏమాత్రమో నిలిచి—అతడిని కలకత్తాపట్టణము వరకూ లాగుకొనిపోయినది.

క్రొత్తగా పట్టణపు విశేషాలనూ వింతలనూ చూసి ఆనందిస్తున్న చంద్రయ్య—తిరిగి గ్రామము చేరుకొనటానికి కావలసిన పైకముమాత్రము అట్టిపెట్టుకొని – మిగిలినదంతా ఖర్చుచేయ నారంభించాడు. అతడి కా సంబరములో ఎన్నిదినాలు గడచినవో గమనికే లేదు.

ఒకనాటి ఉదయము హోటలులో కాఫీ త్రాగుతుండగా తెలుగు పత్రికలో ఎన్నికల ఫలితాలు పెద్దక్షరాలలో కాన వచ్చినవి.

ఓట్లు ఎక్కువ సంఖ్యలో సంపాదించుకొని - ఎన్నుకొన బడిన వ్యక్తి చంద్రయ్యపార్టీ కాదు - చలమయ్యది అంతకంటె కాదు - మూడవపార్టీ వ్యక్తి !

చంద్రయ్య మనసు ఒక విధముగా సమాధానము చెంది నది. తాను నిలువబెట్టదలచిన వ్యక్తిఓడిపోయినా చలమయ్యపార్టీ మనిషిమాత్రం గెలువలేదని !

* * * *

చంద్రయ్య ఇంటికివచ్చి విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాడు. ఈ సంగతి పీరాస్వామికి తెలిసి చూడటానికి వచ్చాడు.

"నేను రెండుసార్లు మీయింటికి వచ్చాను అమధ్య. నీవు ఊళ్ళోలేవా ఏం - కనబడలేదు" అన్నాడు పీరాస్వామి.

"ఆ రోజులలో తిరిగిన తిరుగుడుకు శరీరము చాలా అలసిపోయినది. గాలిమార్చితే బాగుంటుందేమోనని బయలుదేరి వెళ్ళాను" తలవంచుకొని అన్నాడు.

పీరాస్వామికి చంద్రయ్యతో ఏమి మాట్లాడవలెనో తోచ లేదు. 'అట్లాగా! ఇప్పుడు ఆరోగ్యము బాగున్నదికదా!' ఈ మాట మాత్రము నిర్వికారముగా అనగలిగాడు.

అయిదు నిమిషాలపాటు ఇద్దరిమధ్య నిశ్శబ్దము భరించ రానిదిగా తయారుఅయింది. చివరకు చంద్రయ్య 'చూస్తున్నావుగా వీరాస్వామీ! న్యాయముగా గెలవటము చాలా కష్టమైన పని' అన్నాడు ఇంటికప్పును చూస్తూ.

"అవును. ఓడిపోయినాను గనుక న్యాయము నావైపే ఉన్నదనుకోవాలి." తల ఆడిస్తూ వీరాస్వామి గడపదాటి వెళ్ళి పోయినాడు.

చంద్రయ్య మాట్లాడకుండా భోజనముచేసి పడుకున్నాడు.

రాత్రి పన్నెండు గంటలవేళ చంద్రయ్యకు నిద్రలో మెల కువ వచ్చింది. నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకుంటూ ఎక్కడినుండో ఎవరో మూలిగిన శబ్దము చంద్రయ్యకు వినబడ్డది.

మొదటిసారి రెండవసారి పరాకుగా విన్నాడు.

మూడవసారి నాలుగవసారి బాగా స్ఫుటముగా వినబడ్డది.

మనసుపెట్టి విన్న కొలదీ సమీపమునుండే వినవస్తున్న ట్లుగా చంద్రయ్యకు తోచింది. భార్యను లేపి అడిగినాడు.

"మొన్నటి ఎలక్షను గడబిడలో బావగారికి బలమైన దెబ్బలు తగిలాయట. తలమీద పెద్దగాయమైనదట. కాలి ఎముక విరిగిన దనుకుంటున్నారు. నిలబడ లేరట. చాల బాధపడుతున్నా రట" కండ్లు నులుపుకుంటూ ఆవులిస్తూ చెప్పింది భార్య.

'నీకెవరు చెప్పారు?' అన్నాడు ఆశ్చర్యముతో.

'బావగారి రాము చెప్పాడని మన పని మనిషి అన్నది. వాళ్ళమ్మ నిద్రాహారాలులేకుండా ఏడుస్తున్నదని చెప్పాడట' !

అంతలో 'అబ్బా!' అని బాధకొద్దీ మూలిగిన శబ్దము తిరిగి వినపడ్డది.

చంద్రయ్య బలవంతముగా నిద్రపోవటానికి ప్రయత్నించాడు. మూలుగు చెవినపడినప్పుడల్లా దేహము జలదరించి మనసు కలతపడ నారంభించింది.

ఆ శబ్దానికీ ఈ హృదయానికీ ఏమి సంబంధమో - ఆ మూలగునకు చంద్రయ్య హృదయములోని నరాలు తోడుపలుక నారంభించినవి.

రెండుచేతులతో తలపట్టుకొని చంద్రయ్య బోరగిల పడుకున్నాడు.

ఈ సమయములో తనతల్లే ఉన్నట్లయితే ఆమెహృదయ మెంత తరుగుకొని పోయేదో! చలమయ్యనూ చంద్రయ్యనూ గన్న తల్లి శంకరమ్మ ఇద్దరిని చెరి ఒక కన్ను అనుకొనేది. కుమార ద్వయము జన్మించిన నెలకే తండ్రి హృద్రోగముతో అకస్మాత్తుగా చనిపోయినాడు. ఆ యింటా-ఆ యింటా పనిచేసి - వంటలు చేసి బిడ్డలను పెంచుకొన్నది ఆతల్లి. ఆమెనోటి మంచితనము వల్ల బిడ్డలకు రెండు అక్షరపు ముక్కలు అంటి జీవనోపాధులు కలిగినవి.

బాల్యములో అన్నదమ్ములిద్దరికీ - ఇతరులకు అసూయను పుట్టించేంత—వాత్సల్యము ఒకరిపైన ఒకరికి ఉండేది. పాతికేళ్ళ కిందట కూడా - తమ్ముడికి జ్వరము రాగానే - అదుర్దాతో రెండు మైళ్ళదూరము నడిచివెళ్ళి అన్న మందు తెచ్చియిచ్చేవాడు. అన్న పథ్యములోకి కావలసిన ఆపుపాలు పొరుగూరినుండి -

సూర్యోదయానికి పూర్వమే తమ్ముడు తెచ్చియిచ్చేవాడు. తనకు లభ్యమైన చిరుతిండిని చేతబట్టుకొని అన్న వచ్చేవరకూ ఎదురు చూస్తూ తమ్ముడు వాకిట్లో నిలువబడేవాడు. తమ్మునితో పంచు కొననిదే అన్నకు ఏ వస్తువూ సహించేది కాదు. వాళ్ళ హృద యాలు పరస్పరమూ మారుమ్రోగుతూ ఉండేవి.

యౌవనము పొడచూపి వ్యక్తిగతజీవితము లారంభమయ్యే వరకూ ఏ మార్పూ ఉన్నట్లు కనబడలేదు. ఒకనాడు చంద్రయ్య సామానులకొరకు బజారుకు వెళ్ళాడు. బేరము కాగానే – సెట్టి "బేరములో అన్నయ్యగారిని మించిపోతున్నారే!" అన్నాడు.

"అంటే?"

"అంటే ఏం లేదులెండి. అన్నయ్య గారిది అదొకమాదిరి మనసు" అన్నాడు సెట్టి.

ఇంటికి వస్తూనే చంద్రయ్య తల్లిని భోజనము పెట్ట మన్నాడు. "నాయనా! వంట పొంతమయిన తరువాత భోజనము చేతువు గాని. అన్నయ్య కూడా తొందరపడుతున్నాడు. పావుగంట తాళితే అయిపోతుంది" అన్నది.

మాట్లాడకుండా చంద్రయ్య వెళ్ళి గదిలో పడుకున్నాడు. అన్నగారి గదిలోనుంచి కిలకిలనవ్వులు వినబడుతున్నాయి. రెం డేళ్ళ పిల్లవాడు వచ్చీరాని మాటలలో తండ్రితో దాగుడుమూత లాడుతున్నాడు.

చంద్రయ్య కానాడు మనసు స్వాధీనములో లేదు. కారణ మేమో అతడి ఊహ కందలేదు. బాలుడి కేరింతలు ఒకప్పుడు

అతనికి ఆనందాన్ని కలిగించినవే గాని యిప్పుడు చిరాకుపర చాయి. అంతలో తల్లి భోజనానికి పిలిచింది - "అన్నయ్య పీట మీద కూర్చున్నాడు. నీవుకూడా రా నాయనా!" అని.

చంద్రయ్య అన్యమనస్కుడై మెల్లగా లేచి పీటమీద కూర్చున్నాడు. చంద్రయ్య భార్య నెయ్యివడ్డిస్తున్నది. గిన్నె పట్టు కొని చంద్రయ్య దగ్గర ఒక నిమిషము సేపు నిలువబడ్డది. అతడు పరధ్యానములో ఉండగా చూసి బావగారికి నెయ్యి వడ్డించివచ్చి మళ్ళీ నిలువబడ్డది. చంద్రయ్యకు నెయ్యి వేయించుకొనె బుద్ధి పుట్టలేదు.

అప్పటికి నాలుగేళ్ళక్రింద పొరుగూరినుండి - రామయ్య తనకూతురిని ఈ యింటికి యివ్వవలెనని అడుగుదామని వచ్చాడు. తల్లి రెండవపిల్లవాడికి - వచ్చే సంవత్సరము - ఆ పిల్లను చేసు కొంటానని చెప్పింది. అతడు వినక వచ్చే సంవత్సరమైనా పెద్ద పిల్లవాడికిగాని యివ్వనన్నాడు. తల్లి కాదనలేక పోయినది. నిజా నికి ఆ పిల్లదగ్గరికి వరుడు హీనంగా కనబడుతాడు.

చంద్రయ్యకు ఆ విషయము తలవని తలంపుగా అప్పుడు జ్ఞాపకము వచ్చింది. ఆ రామయ్యకు ఇద్దరన్నదములలో కనబడ్డ వ్యత్యాసమేమిటి? తాను తరువాత ఎకరపు పల్లపుభూమి కట్నము తీసుకొని చక్కని పిల్లనే పెళ్లిచేసుకున్నాడు—కాని ఆ విషయము మాత్రము మరపుకు రావటములేదు.

లోతుగా ఆలోచించితే ఆ సంఘటనలలో ఒక్కటైనా పెద్దకారణ మనిపించుకోదు కాని—ఇవన్నీ అతడి మనసులో ఒకమూల కాపురము చేస్తునే ఉన్నాయి—ఇప్పటికీ.

మధ్యాహ్నము నిద్రపోయి లేచేసరికి భార్య గదిలోకివచ్చి కాఫీ గ్లాసు చేతికందించింది. 'చక్కెర చాలలేదన్నాడు', ఆమె అమాయికముగా 'ఎవరూ తక్కువైనదని అనలేదే!' అన్నది. వెంటనే 'అన్నయ్యేనా అననిది?' అన్నాడు.

మరునాటినుంచీ అన్నగారి పిల్లవాడిని ఎత్తుకొని ముద్దులాడుతున్న తన భార్యను — అకారణముగా కోపపడి — పిల్లవాడిని వదలిపెట్టిరమ్మని అనబుద్ధిపుట్టింది అతనికి.

మనసులో బయలుదేరుతున్న ఆ విప్లవమేమిటో దాని నామరూపా లేమిటో అతడికి తెలియలేదు. కాని — ఆనాటినుండీ అతడి మనసులో ఒక భావము సంచారముచేయ నారంభించినది. సాంసారికముగా — సాంఘికముగా తమ యిద్దరికీగల వ్యత్యాసమూ—తారతమ్యమూ బాగా ప్రచారానికి వచ్చినాయి కదా? ఆ భేదసాదృశ్యాలు ఏవేవి? దాని జవాబు ననునరించుకొని మరొక ప్రశ్న ఉదయించిందది — 'అయితే ఏది ఎక్కువ?' అని. స్వాభిమానము నిర్ణయానికి రానివ్వలేదు.

తల్లిపోయిన తరువాత—చంద్రయ్యకు ఏడాది బిడ్డ చనిపోయింది. ఆ ఊరిలో ఎరిగిన వాళ్ళంతా ఆడా మొగా వచ్చి దంపతులను పలకరించి సానుభూతి వాక్యాలు పలికి వెళ్ళారు. అన్న చలమయ్య మాత్రము నోటితో తమ్ముడి నేమీ పలకరించలేదు. కాని — అతడి ఒడిలోనే ఆ బిడ్డ కన్నుమూసింది. చలమయ్యే ఆ బిడ్డను తీసుకొని వెళ్ళాడు. పది రోజులపాటు తమ్ముడి మంచముదగ్గర మంచము వేసుకొని పడుకొన్నాడు. తమ్ముడిని తన పంక్తికి భోజనానికి కూర్చుండ బెట్టు

కొని తమ్ముడు నోట్లో ముద్దపెట్టుకొన్న తరువాతనే తాను మెతుకు కొరికేవాడు. అప్పుడు ఇతరుల సానుభూతి వాక్యాలతో తాను అన్న సానుభూతిని పోల్చి చూసుకున్నాడు. అన్న నోటి వెంట మాటే రాలేదు.

ఆ తరువాతనే ఆ యింటిని రెండు భాగాలుగా పంచుకొని మధ్య తలుపులను బంధించుకొన్నారు. క్రమాగతముగా ఒకరిని చూడగానే మరొకరు ముఖము త్రిప్పుకోవటము కుటుంబములోని శుభా శుభకార్యములలో ఒకరినొకరు పలుకరించుకొనకుండా ఉండటము జరుగుతూ వచ్చినది. బిడ్డలు మాత్రము ఇంటి ఆవరణములో తప్ప బయట మాట్లాడుకోవటము నిలుపుకొన్నారు.

"అబ్బా! తలపోటు!"

తిరిగి మూలుగు వినపడ్డది.

మంచముమీద పడుకొని సోదరునకూ తనకూగల గుణభేదాలను గురించి ఆలోచిస్తున్న చంద్రయ్య మూలుగును విన్న తరువాత మంచముమీద లేచి కూర్చున్నాడు.

గోడ గడియారము ఖంగుఖంగున రెండు గంటలు కొట్టింది.

"అమ్మా! ఉ!"

చంద్రయ్య దిగ్గున లేచి నిలువబడి — రెండునిమిషాల పాటు యోచించి — దక్షిణపు దిశన బంధించి ఉన్న తలుపును

తెరువ ప్రయత్నించినాడు. ఆ తలుపులను బంధించి ఎనిమిది సంవత్సరాలకు పైగా కావటము వలన – గొడ్డలి సహాయముతో గాని గడియ పైకి లేచినది కాదు.

కరదీపిక చేత పట్టుకొని సావడిలోనుండి చలమయ్య గదిలోనికి వెళ్ళి నిలువబడినాడు.

ఒక మూల సన్నగా దీపము వెలుగుతున్నది. మంచము మీద అన్న పండుకొని మూలుగుచున్నాడు. తలకూ కాలికీ కట్లుకట్టి ఉన్నాయి. వదినెగారు రోగికి విసరుతూ దగ్గర కూర్చున్నది.

చంద్రయ్య చేతిలో వున్న కరదీపిక చేయిజారి నేలమీద పడ్డది. అన్నను ప్రత్యక్షముగా చూసిన తమ్ముడు "చలమన్నయ్యా!" అంటూ మంచము మీద ఉన్న రోగిపైనబడి – తన హృదయానికి అతడిని అదుముకున్నాడు.

"తలబాధరా చంద్రీ! తలబాధరా!" తమ్ముని తన బాహువులతో బంధించుకొన్నాడు చలమయ్య.

అన్నదమ్ముల కౌగిలింతను గాంచిన తోటికోడళ్ళ హృదయాలలో 'ఎంతయినా వాళ్ళు ఒక తల్లిపిల్లలు!' అన్న భావము మెరపువలె మెరసింది.